

«ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ»
ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ (Խ-856-05.02.2021-ՊԻ-011/0) ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նախագծով առաջարկվում է «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի (այսուհետ՝ օրենք) 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ և 7-րդ կետերից հանել «որոնք ենթակա չեն հրապարակման» բառերը, ինչը փաստացի կհանգեցնի Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի (այսուհետ՝ նաև հանձնաժողով) կողմից ընդունվող բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթ կրող եզրակացությունների հրապարակման պարտավորության սահմանմանը:

Նախագծի հիմնավորումներում, ի թիվս այլնի, նշվում է, որ գործող կարգավորումների պարագայում սահմանափակվում է անձանց՝ տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատությունը, անկատար են դառնում օրենքի 3-րդ հոդվածով սահմանված՝ հանձնաժողովի գործունեության թափանցիկության ապահովման և հանրային հաշվետվողականության սկզբունքները, խոչընդոտներ են ստեղծվում հանրային ծառայության պաշտոնների հավակնող անձանց նշանակման գործընթացի նկատմամբ հանրային վերահսկողության իրականացման, ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվածով ամրագրված՝ ժողովրդավարական և իրավական պետության, քաղաքացիական հասարակության կայացման համար: Որպես վերոնշյալի հիմնավորում՝ վկայակոչվում են նաև Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի NN ՍԴՈ-1010 և ՍԴՈ-1374 որոշումները:

Վերոնշյալի կապակցությամբ հարկ ենք համարում նշել հետևյալը՝

1. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 31-րդ և 34-րդ հոդվածները, ինչպես նաև «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ՝ ՄԻԵԿ) 8-րդ հոդվածը Հայաստանի Հանրապետության համար սահմանում են պոզիտիվ պարտականություն՝ ապահովելու անձանց մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության, անձնական տվյալների պաշտպանության հիմնարար իրավունքների պատշաճ և արդյունավետ իրացումը:

Անձնական կյանքի գաղտնիության վերաբերյալ 1998 թվականի N 1165 բանաձևի¹ շրջանակներում դիրքորոշում է արտահայտել ԵԽ խորհրդարանական վեհաժողովը՝ արձանագրելով հետևյալը. «11. Վեհաժողովը վերահաստատում է յուրաքանչյուր մարդու

¹Անձնական կյանքի գաղտնիության վերաբերյալ 1998 թվականի N 1165 բանաձև, հասանելի է հետևյալ հղումով.
<https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16641&lang%20=en>

անձնական կյանքի և խոսքի ազատության իրավունքի կարևորությունը՝ որպես հիմնաքար ժողովրդավարական հասարակության համար: Այս իրավունքները ո՛չ բացարձակ են և ո՛չ էլ հիերարխիկ փոխհարաբերակցության մեջ են գրնվում, քանի որ դրանք հավասար արժեք ունեն: 12. Սակայն, Վեհաժողովը ընդգծում է, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով նախատեսված մասնավոր կյանքի գաղտնիության իրավունքը ոչ միայն պետք է պաշտպանի անձին պետական մարմինների միջամտությունից, այլ նաև մասնավոր անձանց կամ հասարակությունների միջամտությունից»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (այսուհետ նաև՝ ՄԻԵԴ) Վոն Հաննովերն ընդդեմ Գերմանիայի գործի² շրջանակներում արտահայտել է դիրքորոշում առ այն, որ պետությունը ոչ միայն պարտավոր է չմիջամտել անհատի անձնական կյանքին, այլև ունի պոզիտիվ պարտավորություններ՝ երաշխավորելու անձնական և ընտանեկան կյանքի նկատմամբ արդյունավետ հարգանքը: ՄԻԵԴ նախադեպային դիրքորոշումների³ համաձայն 8-րդ հոդվածով ապահովված անձնական կյանքի գաղտնիության իրավունքը նույնքան կարևոր է, որքան 10-րդ հոդվածով ապահովված արտահայտվելու ազատությունը:

Վերոգրյալից հետևում է, որ անդամ պետությունները կրում են պոզիտիվ պարտականություն՝ ապահովելու իրենց քաղաքացիների պաշտպանությունն անձնական կյանքի գաղտնիության անհիմն սահմանափակումներից ու առնվազն նույնարժեք իրավաչափ նպատակով չհիմնավորված իրավակարգավորումներ չեն կարող սահմանել: Այս դիրքորոշումը ՄԻԵԴ-ի նախադեպային իրավունքի հիման վրա է ձևավորվել, քանի որ մշտապես ՄԻԵԴ-ը փորձել է ապահովել հավասարակշռությունն անձնական կյանքի գաղտնիության և ազատ արտահայտվելու, տվյալներ փնտրելու, գտնելու իրավունքների միջև՝ ողջամիտ սահմանափակումներ սահմանելով հանրային գործունեությամբ զբաղվող անձանց համար: Դեռ ավելին՝ դատարանի կարծիքով անձնական և ընտանեկան կյանքի նկատմամբ հարգանքի իրավունքը ներառում է անձի ֆիզիկական և հոգեբանական անձեռնմխելիությունը: Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքն առաջնային նպատակ ունի ապա-

² CASE OF VON HANNOVER v. GERMANY (nos. 40660/08 and 60641/08), հասանելի է հետևյալ հղումով.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%222900154%22%2C%22itemid%22:%5B%222001-109029%22%5D%7D>)

³ CASE OF AXEL SPRINGER AG v. GERMANY (no. 39954/08) հասանելի է հետևյալ հղումով.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%222900156%22%2C%22itemid%22:%5B%222001-109034%22%5D%7D>), CASE OF VON HANNOVER v. GERMANY (nos. 40660/08 and 60641/08), հասանելի է հետևյալ հղումով.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%222900154%22%2C%22itemid%22:%5B%222001-109029%22%5D%7D>), Handbook on CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CONCERNING THE PROTECTION OF PERSONAL DATA, էջեր 95,105, 109,172,175,182,214 (<https://rm.coe.int/t-pd-2018-15-case-law-on-data-protection-may2018-en/16808b2d36>), Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, էջեր 6-18, 41
https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf

հովելու յուրաքանչյուր մարդու անհատականության զարգացումը՝ առանց արտաքին միջամտության, այլ մարդկանց հետ իր հարաբերություններում: Հետևաբար, գոյություն ունի այլ անձանց հետ փոխհարաբերությունների գոտի, որը նույնիսկ հասարակական բնույթ կրելու համատեքստում կարող է ընկնել «մասնավոր կյանքի» տիրույթ⁴:

Համաձայնելով այն դիրքորոշմանը, որ պետական մարմինների գործունեության թափանցիկությունը, հաշվետվողականությունը դրական ազդեցություն են ունենում ժողովրդավարական ինստիտուտների կայացման գործընթացի վրա, այնուամենայնիվ, պետք է ընդգծենք, որ առկա են ողջամիտ սահմանափակումներ, այն է՝ օրենքով պաշտպանվող գաղտնիքներ, այդ թվում՝ պետական, առևտրային գաղտնիքները, մարդու անձնական և ընտանեկան կյանքի գաղտնիությունը և այլն, որոնք պետք է պահպանվեն, քանի որ ժողովրդական հասարակարգի կենսական նշանակություն ունեցող տարրերից են նաև ազատ շուկայական հարաբերությունները՝ հիմնված մրցակցության սկզբունքի, հանրության ու դրա յուրաքանչյուր անդամի անվտանգության, անհատի անձնական շփումների, «մենակ մնալու իրավունքի» նկատմամբ հարգանքի վրա:

Հատկանշական է, որ ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ, 34-րդ, 42-րդ, 51-րդ հոդվածներով, ՄԻԵԿ-ի 8-րդ և 10-րդ հոդվածներով, «Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ, 4-րդ և 5-րդ հոդվածներով, «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածով սահմանված կարգավորումները, ՀՀ սահմանադրական դատարանի NN ՍԴՌ-997, ՍԴՌ-1010, ՍԴՌ-1234, ՍԴՌ-1374, ՍԴՌ-1546 որոշումներով արտահայտած իրավական դիրքորոշումները, ՄԻԵԿ 8-րդ և 10-րդ հոդվածների վերաբերյալ ՄԻԵԴ նախադեպային որոշումներում ՄԻԵԴ արտահայտած դիրքորոշումները⁵ փաստում են, որ անձի մասնավոր և

⁴ St' u Von Hannover v. Germany (2004), կետ 50.

⁵ CASE OF AXEL SPRINGER AG v. GERMANY (no. 39954/08) հասանելի է հետևյալ հղումով. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22docnumber%22%3A%22900156%22%2C%22itemid%22%3A%22001-109034%22%7D>), CASE OF VON HANNOVER v. GERMANY (nos. 40660/08 and 60641/08), հասանելի է հետևյալ հղումով. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22docnumber%22%3A%22900154%22%2C%22itemid%22%3A%22001-109029%22%7D>), Protection of reputation, ECHR case law factsheet (https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Reputation_ENG.pdf), Ojala and Etukeno Oy v. Finland and Ruusunen v. Finland (https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Reputation_ENG.pdf), Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue v. Belgium (no. 64772/01, հասանելի է հետևյալ հղումով. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-77921%22%7D>) Handbook on CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CONCERNING THE PROTECTION OF PERSONAL DATA էջեր. 95,105, 109,172,175,182,214 (<https://rm.coe.int/t-pd-2018-15-case-law-on-data-protection-may2018-en/16808b2d36>) Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, էջեր՝ 31, 33, 36, 43-44, 79, 83 (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_10_ENG.pdf), Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, էջեր 6-18, 41, հասանելի է հետևյալ հղումով. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf, CASE OF EGILL EINARSSON v. ICELAND (no. 24703/15) հասանելի է հետևյալ հղումով. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-178362%22%7D>) ALKAYA v. TURKEY (no. 42811/06) հասանելի է հետևյալ հղումով. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-114030%22%7D>), <https://rm.coe.int/t-pd-2018-15-case-law-on-data-protection-may2018-en/16808b2d36>)

ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության, անձնական տվյալների պաշտպանության, ինչպես նաև անձին վերաբերող տեղեկատվության պաշտպանության և ազատ արտահայտվելու, այդ թվում՝ տեղեկություններ ստանալու և տարածելու իրավունքները բացարձակ չեն և ենթակա են իրավաչափ սահմանափակումների:

Սահմանադրական վերոնշյալ հիմնարար իրավունքների ողջամիտ, իրավաչափ և համաչափ հարաբերակցությունն օրենսդիրն ամրագրել է օրենքով սահմանված կարգավորումներում: Այսպես, համաձայն օրենքի 3-րդ հոդվածի՝ հանձնաժողովն իր գործունեությունն իրականացնում է, ի թիվս այլնի, թափանցիկության սկզբունքի հիման վրա: Օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն հանձնաժողովն իր պաշտոնական կայքէջում հրապարակում է իր ընդունած որոշումները և եզրակացությունները, ինչպես նաև իր ներկայացրած առաջարկությունները և դրանց քննարկման արդյունքների վերաբերյալ տեղեկությունները:

Մինևույն ժամանակ, հաշվի առնելով հիմնարար իրավունքների ողջամիտ, իրավաչափ և համաչափ հարաբերակցության ապահովման անհրաժեշտությունը, օրենսդիրը հանձնաժողովի գործունեության թափանցիկության ապահովման պահանջին զուգահեռ օրենքի 21-րդ հոդվածի 18-րդ մասով սահմանել է պարտավորություն, համաձայն որի հրապարակման ենթակա չեն հանձնաժողովի այն որոշումները և եզրակացությունները, որոնք պարունակում են պետական կամ օրենքով պահպանվող այլ գաղտնիք: Բացի դրանից, համաձայն օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ և 7-րդ կետերի՝ հանձնաժողովի կողմից տրամադրված՝ բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթի եզրակացությունները ենթակա չեն հրապարակման:

Օրենքի 26.1-ին հոդվածի և հանձնաժողովի՝ 2020 թվականի մայիսի 22-ի Ն-02 որոշման ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ հանձնաժողովի կողմից բարեվարքության ուսումնասիրությունը ներառում է անձի վերաբերյալ անձնական տվյալների, մասնավոր և ընտանեկան կյանքի վերաբերյալ տեղեկատվության վերլուծություն, և դրանց արժանահավատության պարզում օրենքով սահմանված գաղտնիք հանդիսացող տեղեկությունների՝ տվյալ անձի և նրա հետ փոխկապակցված անձանց բանկային գաղտնիքի, ապահովագրական գաղտնիքի, առևտրային գաղտնիքի, անձնական տվյալներին առնչվող գաղտնի տեղեկությունների, որոշ դեպքերում նաև պետական և ծառայողական գաղտնիք հանդիսացող տեղեկությունների ստացման, վերլուծության և համադրության գործընթացի հիման վրա, իսկ բարեվարքության վերաբերյալ եզրակացությունը ներառում է բարեվարքության վերաբերյալ

եզրակացության արդյունքները՝ համապատասխան հիմնավորումներով, որը ևս պարունակում է օրենքով սահմանված կարգով պահպանման ենթակա տեղեկություններ: Ուստի, բարեվարքության վերաբերյալ եզրակացության հրապարակումը կարող է հանգեցնել անձանց մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, անձնական տվյալների պաշտպանության, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության հիմնարար իրավունքների խախտմանը, բացասական եզրակացության դեպքում՝ անգամ տվյալ անձի պատվի և բարի համբավի վնասմանը: Մինդեռ, ինչպես արդեն վերը վկայակոչվեց, Հայաստանի Հանրապետությունն ունի պոզիտիվ պարտականություն՝ ապահովելու նշված իրավունքների արդյունավետ իրացումը:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 34-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ *անձնական տվյալների մշակումը պետք է կատարվի բարեխղճորեն, օրենքով սահմանված նպատակով, անձի համաձայնությամբ կամ առանց այդ համաձայնության՝ օրենքով սահմանված այլ իրավաչափ հիմքի առկայությամբ:*

«Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» օրենքի 4-րդ և 5-րդ հոդվածներից ևս բխում է, որ պետությունը բոլոր դեպքերում պարտավոր է ապահովել անձնական տվյալների պաշտպանությունը, անձնական տվյալները մշակել օրինական նպատակով՝ ապահովելով դրան հասնելու միջոցների պիտանի, անհրաժեշտ և չափավոր լինելը, և անձնական տվյալներն առանց դրանց սուբյեկտի համաձայնության չեն կարող օգտագործվել այլ նպատակներով:

Բացի դրանից, նույն օրենքի 26-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ *առանց անձնական տվյալների սուբյեկտի համաձայնության մշակողը կարող է անձնական տվյալները փոխանցել երրորդ անձանց կամ տվյալներից օգտվելու հնարավորություն տրամադրել, եթե դա նախատեսված է օրենքով և ունի բավարար պաշտպանության մակարդակ:*

Այսինքն, օրենքով սահմանված դեպքերում, անձնական տվյալների՝ երրորդ անձանց տրամադրվելու դեպքում անգամ պետք է ապահովվի անձնական տվյալների պաշտպանության բավարար մակարդակ, ինչից հետևում է, որ անգամ օրենքով սահմանված դեպքում երրորդ անձանց անձնական տվյալների տրամադրումը չպետք է հանգեցնի այդ տվյալների հրապարակմանը:

Մինևնույն ժամանակ, հարկ է նշել, որ ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն *մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով պետական անվտանգության, երկրի տնտեսական բարեկեցության, հանցագործությունների կանխման կամ բացահայտման, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:* Իսկ ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի համաձայն

կարծիքի արտահայտման ազատությունը՝ ներառյալ առանց պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջամտության և անկախ պետական սահմաններից, տեղեկատվության որևէ միջոցով տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատությունը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց պատվի ու բարի համբավի և այլ հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:

«Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն տեղեկատվությունը ենթակա չէ տրամադրման, եթե՝

1) պարունակում է պետական, ծառայողական, բանկային, առևտրային գաղտնիք.

2) խախտում է մարդու անձնական և ընտանեկան կյանքի գաղտնիությունը, այդ թվում՝ նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիությունը.

3) պարունակում է հրապարակման ոչ ենթակա նախնական քննության տվյալները.

4) բացահայտում է մասնագիտական գործունեությամբ պայմանավորված մատչելիության սահմանափակում պահանջող տվյալներ (բժշկական, նոտարական, փաստաբանական գաղտնիք).

5) խախտում է հեղինակային իրավունքը և (կամ) հարակից իրավունքները:

ՀՀ Սահմանադրության 78-րդ հոդվածի համաձայն *հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է պիտանի և անհրաժեշտ լինեն ՀՀ Սահմանադրությամբ սահմանված նպատակին հասնելու համար: Սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է համարժեք լինեն սահմանափակվող հիմնական իրավունքի և ազատության նշանակությանը:*

ՀՀ սահմանադրական դատարանը, իր բազմաթիվ որոշումներում⁶ անդրադառնալով հիմնական իրավունքների սահմանափակման համաչափությանը, արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ որևէ հիմնական իրավունքի սահմանափակում հնարավոր է միայն օրենքով, իսկ համաչափության սկզբունքով պայմանավորված՝ օրենքով հիմնական իրավունքի սահմանափակումներին վերաբերող պահանջները հետևյալն են. 1) սահմանափակման նպատակի լեգիտիմությունը, այն է՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ սահմանված լինելը. 2) սահմանափակման համար ընտրված միջոցների՝ ա) պիտանիությունը՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ սահ-

⁶ Տես ՍԴՈ-278, ՍԴՈ-997, ՍԴՈ-1010, ՍԴՈ-1234, ՍԴՈ 1488, ՍԴՈ 1522, ՍԴՈ-1546 որոշումները:

մանված նպատակին հասնելու համար. ք) անհրաժեշտությունը՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ սահմանված նպատակին հասնելու համար. գ) համարժեքությունը սահմանափակվող հիմնական իրավունքի և ազատության նշանակությանը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՄԻԵԴ իրավական դիրքորոշումների համաձայն համարժեքության գնահատման նպատակով կարևոր է այն հարցի պարզումը, թե արդյո՞ք հնարավոր էր հասնել նույն նպատակին՝ անձանց իրավունքների նկատմամբ նվազ միջամտությամբ⁷:

Սույն դեպքում օրենքի 23-րդ հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերով սահմանված կարգավորումների արդյունքում անձանց՝ տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության իրավունքի սահմանափակման հնարավոր նվազ միջամտություն է իրականացվել: Այսպես, օրենքի կարգավորումների համաձայն հանձնաժողովի եզրակացությունները հրապարակվում են՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ պարունակում են օրենքով սահմանված կարգով պահպանման ենթակա տեղեկություններ: Մինևույն ժամանակ, օրենքի 6-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն յուրաքանչյուր տարվա առաջին եռամսյակի ավարտից հետո երկու ամսվա ընթացքում հանձնաժողովը նախորդ տարվա բարեվարքության համակարգի վիճակի վերաբերյալ հաղորդումը տեղադրում է հանձնաժողովի պաշտոնական կայքէջում:

«Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքով սահմանված կարգով և դեպքերում անձինք իրավունք ունեն դիմելու հանձնաժողովին վերջինիս գործառույթներին առնչվող տեղեկություններ ստանալու նպատակով: Բացի դրանից, պետական պաշտոնատար անձանց, Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամների թեկնածուների, ՀՀ սահմանադրական դատարանի դատավորների թեկնածուների, դատավորների ընտրության և նշանակման իրավահարաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերում և սահմանված են ընթացակարգեր, որոնք հնարավորություն են տալիս ապահովելու նշված պաշտոններում անձանց նշանակման գործընթացի թափանցիկությունը, հանրային վերահսկողությունը, անձանց՝ տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության իրավունքի արդյունավետ իրացումը:

Այսպես, օրինակ, «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 107-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն Բարձրագույն դատական խորհուրդ ներկայացված հավակնորդների համալրված ցուցակը, յուրաքանչյուր հավակ-

⁷ Տե՛ս ՄԴՈ -1522 որոշումը, Vaskrsić v. Slovenia գործը, April 25, 2017, app. no. 31371/12, § 83.

նորդի կրթության և մասնագիտական աշխատանքի փորձառության վերաբերյալ տեղեկությունները Դատական դեպարտամենտը հրապարակում է հրապարակային ծանուցումների պաշտոնական ինտերնետային կայքում և դատական իշխանության պաշտոնական կայքում: Բացի դրանից, Բարձրագույն դատական խորհրդի 2020 թվականի օգոստոսի 31-ի «Դատավորի թեկնածուների հավակնորդների հոգեբանական թեստավորման չափանիշները և անցկացման կարգը հաստատելու մասին» N 57-Ն-11 որոշմամբ սահմանվել է դատավորի թեկնածուների հավակնորդների հոգեբանական թեստավորմանը դիտորդների մասնակցության հնարավորությունը և համապատասխան ընթացակարգը, համաձայն որի թեստավորմանը որպես դիտորդ կարող են մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության քաղաքականությունը մշակող և իրականացնող նախարարի մեկ ներկայացուցիչ, *փաստաբանների պալատի ներկայացուցիչ երկու փաստաբան* և հավակնորդների որակավորման գրավոր քննությանը մասնակցելու համար հավատարմագրված *հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները, ներկայացնել համապատասխան դիտորդություններ և առաջարկություններ*: Բացի դրանից, նշված կարգի համաձայն Դատական դեպարտամենտն ապահովում է թեստավորման ամբողջ ընթացքի ուղիղ հեռարձակումը թեստավորման սենյակից դուրս գտնվող տարածքում, որտեղ թեստավորման ընթացքին կարող է հետևել ցանկացած անձ:

Նշված կարգավորումներին զուգընթաց՝ յուրաքանչյուր անձ տեղեկություններ ստանալու իր իրավունքը կարող է իրականացնել նաև «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքով սահմանված կարգով՝ դիմելով Բարձրագույն դատական խորհրդին, ինչպես նաև համապատասխան պաշտոնատար անձանց ընտրության և նշանակման գործընթացն իրականացնող իրավասու մարմնին:

Հատկանշական է նաև հավելել, որ օրենքի 23-րդ հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերով սահմանված բարեվարքության վերաբերյալ ուսումնասիրության ենթարկվող պետական պաշտոնատար անձանց, այդ թվում՝ դատավորների, ՀՀ սահմանադրական դատարանի դատավորների և Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամների թեկնածուները համապատասխան պաշտոններն ստանձնելուց հետո օրենսդրությամբ սահմանված կարգով Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողով են ներկայացնում պաշտոնական պարտականություններն ստանձնելու՝ գույքի, եկամուտների և շահերի հայտարարագրեր, որոնք հանձնաժողովին հանձնումից հետո անմիջապես օրենքով սահմանված կարգով հրապարակվում են: Նշված հայտարարագրերը, ի թիվս այլնի, տեղեկություններ են պարունակում ոչ միայն այդ անձանց, այլև նրանց ընտանիքի անդամների գույքի, եկամուտների և շահերի, աշխատանքային գործունեության վերաբերյալ: Բացի դրանից, պաշտոնն ստանձնելուց հետո հրապարակվում է այդ պաշտոնատար անձանց ինքնակենսագրությունը, որը տեղեկություններ է պարունակում

նրանց կրթության, աշխատանքային գործունեության վերաբերյալ, այդ թվում՝ ուսումնական հաստատության, աշխատավայրի (նախկին և ներկա) անվանումը (անվանումները), զբաղեցրած պաշտոնը (պաշտոնները), ինչպես նաև նրանց ընտանեկան կարգավիճակի վերաբերյալ տեղեկություններ:

Ստացվում է՝ պաշտոնն ստանձնելուց հետո հրապարակային են դառնում բարեվարքության վերաբերյալ ուսումնասիրության ենթարկված պետական պաշտոնատար անձանց բարեվարքության հարցաթերթիկի, ուսումնասիրության և բարեվարքության եզրակացության հիմնական բաղադրատարրերը՝ այդ անձանց և «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի իմաստով նրանց ընտանիքի անդամների գույքային դրության՝ գույքի և եկամուտի վերաբերյալ ամփոփ տեղեկատվությունը, այդ անձանց կրթության, աշխատանքային գործունեության վերաբերյալ տեղեկատվություն, այդ թվում՝ ուսումնական հաստատության, աշխատավայրի (նախկին և ներկա) անվանումը (անվանումները), զբաղեցրած պաշտոնը (պաշտոնները), անձանց ընտանիքի անդամների պաշտոնները (աշխատանքային գործունեության վերաբերյալ):

Վերոնշյալ իրավանորմերի վերլուծությունից և համադրությունից պարզ է դառնում, որ օրենսդրությամբ սահմանված կարգավորումներն ապահովում են անձանց և քաղաքացիական հասարակության տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության իրավունքի արդյունավետ իրացումը, հնարավորություններ են ստեղծում ինչպես հանձնաժողովի գործունեության, այնպես էլ պաշտոնատար անձանց, դատավորների ընտրության, այդպիսով նաև՝ գործադիր և դատական իշխանությունների ձևավորման գործընթացի նկատմամբ արդյունավետ հանրային վերահսկողություն իրականացնելու համար:

Այսպիսով, ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքով⁸ և ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներով սահմանված համաչափության թեստի կիրառման արդյունքում գալիս ենք այն եզրահանգման, որ օրենքի 23-րդ հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերով սահմանված կարգավորումը չի հակասում ՀՀ Սահմանադրությանը, նշված կարգավորումների արդյունքում անձանց տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության իրավունքի սահմանափակումը լեգիտիմ և համաչափ է, բխում է այդ իրավունքի սահմանափակման՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ և «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքով սահմանված

⁸ Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, էջեր 6-18, 41, հասանելի է հետևյալ հղումով. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf, Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, էջեր 18-24, հասանելի է հետևյալ հղումով. (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_10_ENG.pdf), Vaskrsić v. Slovenia գործը, April 25, 2017, app. no. 31371/12, § 83.

հիմքերից, անձանց մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, անձնական տվյալների պաշտպանության, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության, ՀՀ Սահմանադրությամբ և ՄԻԵԿ-ով ամրագրված հիմնարար իրավունքների պաշտպանության և այդ իրավունքների արդյունավետ իրացումն ապահովելու անհրաժեշտությունից:

Ինչ վերաբերում է նախագծում նշված այն հիմնավորմանը, որ օրենքի 23-րդ հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերով սահմանված կարգավորումները չեն ապահովում հանձնաժողովի գործունեության հաշվետվողականությունը, ապա հարկ է նշել, որ հանձնաժողովի գործունեության հաշվետվողականությանն առնչվող կարգավորումները սահմանված են օրենքի 6-րդ հոդվածով, համաձայն որի՝

- Հանձնաժողովը յուրաքանչյուր կիսամյակի ավարտից հետո տասնօրյա ժամկետում հաշվետու ժամանակահատվածի գործունեության վերաբերյալ հաղորդումը տեղադրում է հանձնաժողովի պաշտոնական կայքէջում:

- Հանձնաժողովն իր պաշտոնական կայքէջում հրապարակում է իր ընդունած որոշումները և եզրակացությունները, ինչպես նաև իր ներկայացրած առաջարկությունները և դրանց քննարկման արդյունքների վերաբերյալ տեղեկությունները:

- Յուրաքանչյուր տարվա առաջին եռամսյակի ընթացքում հանձնաժողովն իր նախորդ տարվա գործունեության մասին հաղորդում է ներկայացնում ՀՀ Ազգային ժողով:

2. Նախագծի հիմնավորման մեջ վկայակոչված՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2017 թվականի ՄԴՈ-1374 որոշման վերաբերյալ հարկ է նշել, որ նշված որոշումը վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետության նախկին դատական օրենսգրքով սահմանված դատավորի թեկնածուների հավակնորդների հոգեբանական թեստի՝ հանրային իրավական պատասխանատվության ստանձնման որակները բացահայտող արդյունքների հրապարակման անհրաժեշտության հարցին: Տվյալ դեպքում թեստը բացահայտում էր անձնային որակները՝ մասնագետ հոգեբանի կողմից կազմված որոշակի հարցադրումների տվյալ թեկնածուի հավակնորդի պատասխանների արդյունքում: Մինչդեռ, սույն դեպքում հանձնաժողովի կողմից տրամադրվող բարեվարքության վերաբերյալ եզրակացությունը ենթադրում է անձի կողմից հանձնաժողովին տրամադրված անձնական տվյալների և օրենքով սահմանված այլ գաղտնիքների, այլ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններից տվյալ անձի և երրորդ անձանց վերաբերյալ ստացված տեղեկությունների, այդ թվում՝ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում բացահայտված տեղեկատվության վերլուծության արդյունք: Այսինքն, սույն դեպքում հանձնաժողովի կողմից կայացվող բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթ կրող եզրակացությունը մի փաստաթուղթ է, որը

պարունակում է օրենքով պահպանվող գաղտնիք պարունակող, այդ թվում՝ օրենքով ուղղակիորեն սահմանված դեպքերում՝ նաև օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում բացահայտված տեղեկություններ: Նշվածից ակնհայտ է, որ ՄԴՈ-1374 որոշման մեջ քննարկված հոգեբանական թեստը և օրենքի 23-րդ հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերով նախատեսված բարեվարքության վերաբերյալ եզրակացությունը հանդիսանում են բովանդակությամբ և նշանակությամբ միմյանցից էականորեն տարբերվող փաստաթղթեր:

Հարկ է նաև նշել, որ ՄԴՈ-1374 որոշումը վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետության նախկին դատական օրենսգրքով սահմանված դատավորի թեկնածուների հավակնորդների ընտրության իրավահարաբերություններին, մինչդեռ 2018 թվականին ընդունվել է նոր օրենսգիրք՝ «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքը, որը սահմանում է դատական իշխանության ձևավորման գործընթացի նկատմամբ հանրային վերահսկողության արդյունավետ իրականացման մեխանիզմներ:

Հատկանշական է նաև փաստել, որ նույն՝ ՄԴՈ-1374 որոշմամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանը ևս կարևորում է դատավորների թեկնածության հավակնորդների՝ մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության, անձնական տվյալների պաշտպանության իրավունքի պաշտպանության և այդ իրավունքների արդյունավետ իրացման ապահովման անհրաժեշտությունը, իսկ դատավորի թեկնածուների հավակնորդների հոգեբանական թեստի՝ հավակնորդների հանրային իրավական պատասխանատվության ստանձնման որակները բացահայտող արդյունքների հրապարակման անհրաժեշտությունը հիմնավորել է այն հանգամանքով, որ դրանք չեն պարունակում մասնավոր կյանքի տարր:

Ինչ վերաբերում է նախագծի հիմնավորման մեջ վկայակոչված ՄԴՈ-1010 որոշմանը, ապա այն վերաբերում է կոնկրետ դեպքում գերատեսչական ցանկերի՝ պետական և ծառայողական գաղտնիք չհանդիսանալու հարցին և, ըստ էության, բովանդակային առումով վերաբերելի չէ խնդրո առարկա իրավիճակին:

3. Բարեվարքության վերաբերյալ միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ դատավորների և այլ պետական պաշտոնների թեկնածուների և թեկնածուների հավակնորդների տվյալների մշակման, բարեվարքության վերաբերյալ ուսումնասիրության ընթացքում և դրա արդյունքներն ամփոփող համապատասխան փաստաթղթերում անձի մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության, անձնական տվյալների պաշտպա-

նության իրավունքներն ապահովվում և համապատասխան տեղեկությունների գաղտնիությունը պահպանվում են Մոլդովայում⁹, Բուլղարիայում¹⁰, Ուկրաինայում¹¹, Ալբանիայում¹², Լատվիայում¹³ և այլ եվրոպական պետություններում:

Եվրոպայի խորհուրդը, «Ուկրաինայի բարեվարքության հանրային խորհրդի ընթացակարգային կանոնների վերաբերյալ» փորձագիտական զեկույցում¹⁴, անդրադառնալով Ուկրաինայում արդեն իսկ գործող դատավորների բարեվարքության վերաբերյալ եզրակացության հրապարակման հարցին, նշել է, որ բարեվարքության ստուգման գործընթացը պետք է լինի գաղտնի, իսկ արդյունքները՝ ոչ հրապարակային, քանի որ հրապարակումը կարող է հանգեցնել դատավորի հեղինակության վարկաբեկմանը և հասարակության շրջանում դատավորի կերպարի հեղինակագրկմանը, դատավորին կարող է դարձնել խոցելի, առիթ ստեղծել դատավորի նկատմամբ ճնշումների և ազդեցության գործադրման համար, կարող է հանգեցնել դատավորի անկախության սահմանափակմանը, դատավորի նկատմամբ ֆիզիկական բռնության կիրառմանը կամ արժանապատվության նսեմացմանը, իսկ վերջնարդյունքում՝ հանգեցնել դատական իշխանության հեղինակագրկմանը և դատական իշխանության նկատմամբ վստահության կորստին:

Ուկրաինայում գործող դատավորների բարեվարքության արդյունքների հրապարակման հարցի առնչությամբ իր դիրքորոշումն է հայտնել նաև Վենետիկի հանձնաժողովը՝ դարձյալ կարևորելով գաղտնիության ապահովումը՝ ելնելով դատավորի անկախության երաշխավորման, դատավորի հեղինակությանը չվնասելու անհրաժեշտությունից¹⁵:

«Դատական իշխանության և դատավորների կարգավիճակի մասին» Ուկրաինայի օրենքի վերաբերյալ» զեկույցում¹⁶ ԵԱՀԿ-ի ժողովրդավարական հաստատությունների և մարդու իրավունքների գրասենյակը կարևորել է անձնական տվյալների և մասնավոր կյանքի

⁹ Տե՛ս հետևյալ հղումով. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2014\)041-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2014)041-e)

¹⁰ Տե՛ս հետևյալ հղումով. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)034-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)034-e)

¹¹ Տե՛ս հետևյալ հղումով. https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/Law_on_Judiciary_and_Status_of_Judges_16%2007%202016_ENG.pdf

¹² Տե՛ս հետևյալ հղումով. <https://euralius.eu/index.php/en/library/albanian-legislation/send/90-institutions-combating-corruption-and-organized-crime/239-law-on-the-organization-and-functioning-of-institutions-for-combating-corruption-and-organized-crime-en>

¹³ Տե՛ս հետևյալ հղումով. <https://www.vtek.lt/index.php/en>, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.338141?jfwid=-n126u3sdm>

¹⁴ Տե՛ս հետևյալ հղումով. <https://rm.coe.int/council-of-europe-opinion-on-the-rules-of-procedure-of-the-public-coun/1680722415>

¹⁵ Տե՛ս հետևյալ հղումով. <https://rm.coe.int/council-of-europe-opinion-on-the-rules-of-procedure-of-the-public-coun/1680722415>

¹⁶ Տե՛ս հետևյալ հղումով. https://www.legislationline.org/download/id/7363/file/298_JUD_UKR_30June2017_en.pdf

անձեռնմխելիության իրավունքների պաշտպանության և արդյունավետ իրացման անհրաժեշտությունը բարեվարքության ստուգման գործընթացում:

Հատկանշական է նաև, որ «Հանուն լավ կառավարման եվրոպական Միության և եվրոպայի խորհրդի գործընկերություն 2-րդ փուլի Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարի և կանխարգելման ինստիտուցիոնալ կարողությունների հզորացման ծրագրի շրջանակներում «Դատավորի թեկնածուի հավակնորդների բարեվարքության ստուգման վերաբերյալ» փորձագիտական զեկույցում հստակ նշվել է, որ հանձնաժողովի կողմից կայացվող բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթ կրող եզրակացությունը չհրապարակելու անհրաժեշտությունը բխում է դատավորի թեկնածուի հավակնորդի մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի պաշտպանության և վերջինիս հեղինակության հնարավոր վարկաբեկումը կանխելու կարևորությունից¹⁷: Համաձայն զեկույցի՝ Հայաստանի պարագայում թեկնածուի և նրա հետ փոխկապակցված երրորդ անձանց մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի ապահովման անհրաժեշտությունը նաև բխում է այն հանգամանքից, որ հանձնաժողովի կողմից իրականացվող բարեվարքության վերաբերյալ ուսումնասիրությունն իր բնույթով տարբերվում է բազմաթիվ պետությունների կողմից ընտրված մոդելից. Հայաստանի Հանրապետության կողմից առավել խորը և մանրամասն բարեվարքության ստուգման գործընթաց է իրականացվում, որը ներառում է անձանց մասնավոր կյանքին և անձնական տվյալներին առնչվող բազմաթիվ տեղեկությունների հավաքագրում և մշակում:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ առաջարկում ենք նախագծով քննարկվող հոդվածը թողնել անփոփոխ:

¹⁷ Փորձագետների դիրքորոշումը հիմնված է հետևյալ զեկույցների և դատական նախադեպերի հիման վրա. Report on Selection and Evaluation of Judges in Ukraine-EU Pravo Justice Project, հասանելի է հետևյալ հղումով. <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/5c0/fcd/a31/5c0fcda3162ea473697034.pdf>
Ozpınar v Turkey, App. No. 20999/04, 19 October 2010 հասանելի է հետևյալ հղումով. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101212>, CDL-AD(2016)036 Amicus Curiae Brief for the Constitutional Court of Albania on the Law on the Transitional Re-Evaluation of Judges and Prosecutors (the vetting law), para. 58, Craxi v Italy (No. 2), App.No. 25337/94, 17 July 2003, հասանելի է հետևյալ հղումով. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61229>, Albayrak v Turkey, App. No. 38406/97, 31 January 2007, հասանելի է հետևյալ հղումով. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84829>